

5510 SAYILI KANUN KAPSAMINDA SİGORTALILARIN BORÇLANABİLECEĞİ SÜRELER

Mustafa ŞEN*

ÖZ

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, sigortalılara Sosyal Güvenlik açısından belli süreleri borçlanma hakkı vermektedir. Bu kapsamda belirtilen hizmet borçlanması, primi ödenmemiş, geçmiş bazı sürelerin, bu sürelerle ilişkin primin ilgili sigortalı ya da hak sahibi tarafından ödenmesi suretiyle hizmetten saydırılmasıdır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, sürekli nitelikte farklı borçlanma türlerine yer vermiştir. Bu çalışmanın amacı sigortalıların borçlanabilme türleri ve buna ilişkin süreler hakkında açıklamalarda bulunmaktır.

Anahtar Sözcükler: Sigortalı, Hizmet Borçlanması, İş Sözleşmesi, Prim.

1. GİRİŞ

Mevcut yasal imkânlardan yararlanmak isteyen sigortalılar iki temel nedenle, geriye dönük borçlanma yapmak ister. Bunlardan ilki, mümkünse sigorta başlangıcını geriye çekmek ve diğeri ise prim gün sayılarını artırmaktır. Hizmet borçlanması denilen bu uygulama, çalışılmayan sürelerdeki günlerin satın alınması anlamına gelir. Hizmet borçlanmasını sigortalının yanı sıra hak sahibi de yapabilir. Diğer bir anlatımla sigortalı ya da hak sahibi primi ödenmemiş geçmişteki bazı süreleri ödeyerek (bir nevi satın alarak) bu günleri hizmetten saydırabilmektedir.

Hangi sürelerin borçlanılabileceği 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 41. maddesinde sayılmıştır. Bu kapsama girmeyen süreler için hizmet borçlanması söz konusu değildir.

2. SİGORTALILARIN BORÇLANABİLECEĞİ SÜRELER

Sigortalının kendi isteği dışında, sigortalılık süresinin kesilmesi halinde, kesilen sürelerin primlerinin ödenerek sigortalılık sürelerinden saydırılması işlemine hizmet borçlanması denilmektedir. Diğer bir ifade ile hizmet borçlanması, primi ödenmemiş, geçmiş bazı sürelerin, bu sürelerle ilişkin primin ilgili sigortalı ya da hak sahibi tarafından ödenmesi suretiyle hizmetten

* Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Mali Hizmetler Uzmanı

saydırılmasıdır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, sürekli nitelikte 11 borçlanma türüne yer vermiştir. 3201 Sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun'da düzenlenen borçlanma ve 5510 sayılı Kanunun geçici 17. maddesinde düzenlenen, durdurulan 4/b sigortalılığının canlandırılması uygulamasını da dikkate aldığımızda sosyal sigortalarda 13 farklı borçlanma türünün olduğunu söylememiz mümkündür.

Sigortalıların borçlanabileceği süreler 5510 sayılı Kanunun 41. maddesinde ve 3201 sayılı Kanunun 1. maddesinde düzenlenmiş, durdurulan 4/b sigortalılığının canlandırılması uygulamasının usul ve esaslarına ise Kanunun geçici 17. maddesinde yer verilmiştir.

5510 sayılı Kanunun, Sigortalıların borçlanabileceği süreler başlıklı 41. maddesi hükmüne göre sigortalılar;

Kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile 4/a kapsamındaki sigortalı kadının, iki defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmaması ve çocuğunun yaşaması şartıyla talepte bulunulan süreleri,

Er veya erbaş olarak silâh altında veya yedek subay okulunda geçen süreleri,

4/c kapsamında sigortalı olanların, personel mevzuatına göre aylıksız izin süreleri,

Sigortalı olmaksızın doktora öğrenimi veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçirdikleri normal doktora veya uzmanlık öğrenim süreleri,

Sigortalı olmaksızın avukatlık stajını yapanların normal staj süreleri,

Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri,

Grev ve lokavtta geçen süreleri,

Hekimlerin fahrî asistanlıkta geçen süreleri,

Seçim kanunları gereğince görevlerinden istifa edenlerin, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden aybaşına kadar açıkta geçirdikleri süreleri,

4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri

Borçlanabilmektedir.

Bu şekilde borçlanılan süreler sigortalılıktan sayılır. 3201 sayılı Kanununun 1. maddesine göre, 18 yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarının yurt dışında geçen ve belgelendirilen çalışma süreleri, bu çalışma süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik süreleri ve yurt dışında ev kadını olarak geçirilen süreler, sigortalının sağlığında kendisi, ölümü halinde hak sahipleri tarafından borçlanılabilir.

Kanunun Geçici 17. maddesi kapsamında, 30 Nisan 2008 tarihinden önceki sürelerde 5 yıldan fazla borcu bulunduğu için sigortalılığı durdurulanlar daha sonra müracaatları tarihindeki prime esas kazanç tutar üzerinden hesaplanacak borç tutarının tamamını, borcun tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödenirse, durdurulduğu için sigortalılıktan sayılmayan bu süreler de sigortalılık süresi olarak değerlendirilir.

2.1. Kanunları Gereği Verilen Ücretsiz Doğum ya da Analık İzni Süreleri

Bu nitelikteki borçlanmalar sadece 4/c sigortalılarına mahsus bir borçlanma türüdür. Doğum yaptığı için 6 aya kadar ücretsiz izin kutlanan memurlar adına uzun vadeli sigorta kolları primi ödenmediği için bu süreler sigortalılıktan sayılmaz. 4/c Sigortalıları bu süreleri borçlanarak hizmetten saydırabilir. Borçlanılan süre son sigortalılık statüsü ne ise o kapsamda değerlendirilecektir.

2.1.1. 4/a Kapsamındaki Sigortalı Kadınların Analık Borçlanması

5510 sayılı Kanun'un 41. maddesinin (a) bendine göre kadın sigortalıların doğum nedeniyle çalışmadıkları en fazla iki defa olmak üzere ikişer yıllık sürelerinin borçlandırılmasında sigortalının doğumdan önce 4/a kapsamında tescil edilmiş olması (SGK sigortalısı) ve adına kısa ya da uzun vadeli sigorta kolları yönünden prim ödenmiş olması yeterli sayılacaktır. Doğumun çalıştığı işinden ayrıldıktan sonra 300 gün içinde gerçekleşmesi şartı aranmayacaktır. Doğum borçlanması talebinde bulunan kadın sigortalının işvereninden belge istenilmeyecek tespit SGK kayıtlarından yapılacaktır.

Doğum borçlanması talebinde bulunan kadın sigortalıların doğum yaptığı tarihten sonra adına primi ödenmiş süreler borçlanma hesabında dikkate alınmayacak, doğum borçlanması yapılacak sürede çocuğun vefat etmesi halinde vefat tarihine kadar olan süreler borçlandırılacaktır. İlk doğumunu yaptıktan sonra iki yıl dolmadan ikinci doğumunu yapan kadın sigortalı, ilk doğumdan ikinci doğuma kadar geçen süre ile ikinci doğum için borçlanabileceği iki yıllık sürenin toplamı kadar geçen süreyi borçlanabilecektir.

2.1.2. Kimler Doğum Borçlanması Yapabilir?

Doğumdan önce 4/a sigortalısı olmayanlar borçlanma yapamazlar.

Doğumdan önceki son sigortalılık türü 4/a olan kadınlar doğum borçlanması yapabilir. 1 Ekim 2008 tarihinden önce isteğe bağlı SGK sigortalısı olanlar doğum borçlanması yapabilir ancak 1 Ekim 2008 sonrası isteğe bağlı (4/b) sigortalıları doğum borçlanması yapamazlar.

Doğumdan önce son sigortalılık türünün 4/b veya 4/c olması halinde doğum borçlanması yapılamayacağı gibi 2925 sayılı Kanuna tabi tarım sigortalıları da doğum borçlanması yapamazlar,

Doğum borçlanması iki çocukla ve en fazla 1440 günle sınırlıdır. Doğum borçlanması talebi kabul edilen kadın sigortalının iki yıllık borçlanma süresi içinde zorunlu sigortalı hizmetlerinin olması halinde zorunlu sigortalılık süreleri borçlanma sürelerinden düşülecektir.

Doğum borçlanması yapmak için 18 yaş sınırlaması yoktur. 18 yaşından küçük kadınlar da doğum borçlanması yapabilir.

Çıraklığı nedeniyle 506 sayılı Kanun kapsamında tescili yapılan ve sonrasında doğum yapan kadınlar doğum borçlanması yapabilir.

Doğumdan önceki son sigortalılık statüsünün 506 sayılı Kanunun Geçici 20. maddesi kapsamındaki sandık olması halinde, SGK doğum borçlanması yapılması talebini kabul etmemektedir.

Doğum borçlanmaları, borçlanma yapan sigortalının en son sigortalılık statüsüne göre belirlenmektedir. Özellikle doğum borçlanmalarında, borçlanılan süreler için sigortalılık statüsünün belirlenmesinde son sigortalılık statüsüne bakılması, sigortalılık tür değiştirmelerini hızlandıracaktır. İnsanlar salt borçlandığı süreler 4/a sigortalılık statüsünde sayılsın diye işyerlerini bir yakınına devredecek, isteğe bağlı sigortalıysa, sigortalılıklarını sonlandırarak, sonrasında göstermelik olarak kısa bir süre 4/a sigortalısı olduktan sonra borçlanma başvurusu yapacaklardır.

2.2. Er veya Erbaş Olarak Silâh Altında Geçen Sürelerin Borçlanması

Bilindiği gibi ülkemizde sadece erkekler askerlik yapmakta, bayanlar askerlik yapmamaktadır. Bu nedenle askerlik sürelerinin borçlanması sadece erkeklere tanınan bir haktır. Sigortalılar, silahaltında geçirdikleri askerlik sürelerinin tamamını ya da bir bölümünü, diledikleri herhangi bir tarihte borçlanabilir. Borçlanma talep tarihinde aktif sigortalı olma şartı yoktur. Tek şart daha önceden sigortalı olarak tescil edilmiş olmasıdır. Yine sigortalının

ölümü halinde, aylık bağlanması koşulunun gerçekleşmesine bağlı olarak hak sahipleri de askerlik sürelerinin tamamını ya da bir bölümünü borçlanabilir.

Askerlik borçlanması, 5510 sayılı Kanun kapsamında bulunanların uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlara hak kazanma şartlarını etkiler. Borçlanılarak hizmetten saydırılan süre sigortalılık süresinin hesabında, primi ödenen süreler de prim ödeme gün sayısının hesabında dikkate alınır.

5510 sayılı Kanuna göre, tespit edilen sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlanması halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürülür. Bu işlem 4/a sigortalıları açısından ilk defa sigortalı olunan tarihi etkilediği için daha erken yaşta emekli olmayı sağlayabilir.

İlk defa sigortalı olunan tarihin borçlanmayla 8 Eylül 1999 tarihi öncesine çekilmesi, ya da öncesi ise bir kademe geriye götürülmesi halinde 4/a sigortalıları 1 sene erken emekli olabilir. 8 Eylül 1999 tarihinden önce sigortalı olan 4/b Sigortalıları ile 8 Eylül 1999 tarihinden önce 5434 sayılı Kanun kapsamına giren 4/c sigortalıları da, borçlandıkları süreler 4/b'liler için 1 Haziran 2002, 4/c'liler için 23 Mayıs 2002 öncesi ise emeklilik yaş şartı açısından avantaj elde ederler. Borçlanma, yaşı tamamlayıp prim ödeme gün sayısı eksik olanlar açısından da daha erken emekli olma işlevi görür.

İlk defa 1 Mayıs 2008 tarihinden sonra sigortalı olanlar için 5510 sayılı Kanunda öngörülen prim ödeme gün sayısını 31 Aralık 2035 tarihine kadar tamamlama koşuluyla yaştan olumsuz etkilenmeme kriterine, borçlanmanın olumlu katkı sağladığının da bilinmesi gerekir.

Borçlanmanın en önemli sonucu sigortalıya, ölümü halinde hak sahiplerine, aylık bağlanmasıdır. Yeter ki, borçlanma sonucu birleştirilen hizmet süreleri ile prim ödeme gün sayısı aylık bağlanması için yeterli olsun ve sigortalı ya da hak sahibi aylık talebinde bulunsun. Hak sahipleri, borçlanma sonucu aylığa hak kazanmışlarsa, aylık başlangıç tarihi sigortalının ölümünü takip eden aybaşı değil, borçlanma tutarının ödendiği ayı takip eden aybaşı olur.

2.3. 4/C Kapsamında Sigortalı Olanların, Personel Mevzuatına Göre Aylıksız İzin Süreleri

4/c Kapsamında sigortalı sayılan memurların aylıksız izin sürelerini borçlanmaları mümkündür. Genellikle memurlukta 10 yılı geçirdikten sonra 6 ay ücretsiz izin alabilmektedirler. Primi ödenmeyen bu süreleri borçlanmak mümkündür. Sadece 4/C sigortalılarına mahsus bir borçlanma türüdür.

2.4. Doktora Veya Tıpta Uzmanlık Öğrenim Süreleri

Sigortalı olmaksızın doktora öğrenimi veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçirilen normal doktora veya uzmanlık öğrenim süreleri borçlanılabilir. Bunun için kişinin en son sigortalılık statüsüne bakılır ve kişi en son hangi sigortalılık statüsünde ise o şartlarda borçlanma yapılır.

2.5. Avukatlık Stajını Yapanların Staj Süreleri

Avukatlık Kanununa göre staj yapan avukatların (aday) sigortalı olarak çalışmaları yasaklanmıştır. Bu nedenle staj yapan avukatlar, stajda geçirdikleri bu süreleri borçlanmak suretiyle sigortalılıktan saydırabilmektedir.

2.6. Tutuklulukta Veya Gözaltında Geçen Süreler

Bu nitelikteki borçlanmalar sadece 4/a sigortalılarına tanınmış bir haktır. Borçlanma yapabilmeyen iki temel koşulu bulunmaktadır. Bunlardan ilki,

Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanmak veya gözaltına alınmak

Diğeri ise tutuklandığı veya gözaltına alındığı tarihte 4/a sigortalısı, olmaktır.

Sigortalı iken herhangi bir suçtan dolayı tutuklanan veya gözaltına alınlar, Cumhuriyet Savcılıklarından alacakları, belge ile borçlanma başvurusu yapmalıdır.

2.7. Grev ve Lokavtta Geçen Süreler

Bu nitelikteki borçlanmalar sadece 4/a sigortalılarına tanınmış bir borçlanma hakkıdır. Çünkü 4/c sigortalılarının grev hakkı bulunmadığı gibi, devlet kurumları lokavt ta ilan etmezler. Sigortalılar grev ve lokavt ilanı nedeniyle uzun vadeli sigorta primi ödenmeyen bu süreleri borçlanarak hizmetten saydırabilir. Bu sürelerin tamamı borçlanılabildiği gibi sigortalı ya da hak sahibi dilerse kısmi borçlanma da yapabilir.

2.8. Hekimlerin Fahrî Asistanlıkta Geçen Süreleri

Hekimler, prim ödenmeden fahrî asistanlıkta geçen süreleri borçlanmak suretiyle hizmet kazanabilirler. Hekimler, borçlanma müracaatında bulunduğu tarihte en son hangi sigortalılık statüsünde ise o şartlarda borçlanma yapılır.

2.9. Seçim Kanunları Gereğince Görevlerinden İstifa Edenlerin Borçlanabileceği Süreler

Seçim kanunları gereği memurluktan istifa edenler, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden aybaşına kadar açıkta geçirdikleri süreleri borçlanabilirler. Bu borçlanma türünden sadece 4/c sigortalıları yararlanabilir.

5510 sayılı Kanunun 4/a ve 4/b kapsamında sigortalı olanlar ile Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa 4/c kapsamında sigortalı sayılanların, bu Kanunun 41. maddesine göre borçlanılacak sürelerle ait prim tutan, sigortalıların veya hak sahiplerinin talepte buldukları tarihte prime esas alt ve üst sınırlar arasında olmak üzere kendilerince belirlenen günlük kazancın % 32'si oranında hesaplanır. Alt sınır asgari ücret, üst sınır asgari ücretin 6,5 katıdır.

5510 sayılı Kanunun 41. maddesine göre tahakkuk ettirilen borç tutan, ilgiliye iadeli taahhütlü olarak tebliğ edilir. Posta alındısının ilgiliye teslim edildiği tarih borcun tebliğ tarihidir. Hesaplanan borç, tebliğ tarihinden itibaren bir ay içerisinde sigortalı veya hak sahipleri tarafından ödenir. Bir ay içinde ödenmeyen borçlanmalar geçerli sayılmaz. Bunlar için ayrıca yeni başvuru şartı aranır. Süresi içinde tebliğ edilen borcunu ödemeyenler ile kısmi ödeme yapanların kalan sürelerinin borçlandırılması için yeni başvuru şartı aranır. Sigortalının borçlanmaya esas günlük kazancının tespitinde, adi posta yolu ile gönderilen veya SGK'ya doğrudan verilen belgenin Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarih, iadeli taahhütlü veya acele posta servisi olarak gönderilenlerde ise postaya verildiği tarih esas alınır.

2.10. Kısmi Süreli İş Sözleşmesi İle Çalışan Sigortalıların, Kısmi Süreli Çalıştıkları Aylara Ait Eksik Sürelerinin Borçlanması

4857 sayılı İş Kanunu'nun 13. maddesi hükmüne göre, İşçinin normal haftalık çalışma süresinin, tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan emsal işçiye göre önemli ölçüde daha az belirlenmesi durumunda sözleşme kısmî süreli iş sözleşmesidir. Kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalılar ay içindeki çalışmalarını borçlanmak suretiyle 30 güne tamamlayabilirler. Kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanların yapacakları borçlanma 4/a statüsünde sigortalılık sayılır. Bu nitelikteki borçlanma 6111 sayılı Kanunla düzenlenmiş ve yürürlük tarihi 1 Mart 2011 olarak belirlendiği için borçlanılacak süreler de 1 Mart 2011 tarihinden sonra çalışılan kısmi süreler ile sınırlıdır.

2.11. Yurtdışında Geçen Hizmet Sürelerinin Borçlanması

Yurtdışı hizmet borçlanmasından yararlanabilmek için Türk vatandaşı olmak, belirli bir süre yurtdışında çalışmak, çalışılan süreleri belgelendirmek gerekir. Yurtdışı borçlanmalarında, Türk vatandaşı olma şartının iki halde yerine getirilmesi zorunludur. Bunlardan biri, borçlanması istenilen sürelerde ilgilinin Türk vatandaşı olması, diğeri ise Türk vatandaşlığında geçen süreleri borçlanma talebinde bulunan sigortalı veya hak sahibinin yazılı başvuru tarihi itibari ile Türk vatandaşı olmasıdır.

19.07.2019 tarihli, 30836 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7186 sayılı Torba Kanunla, “3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun’da” değişikliklerle borçlanma prim oranı artırılmış ve borçlanılan sürelerin kabul edileceği sigortalılık statüsünde değişikliğe gidilerek yurtdışı borçlanması yoluyla Sosyal Güvenlik Kurumundan emekli olma imkânı zorlaştırılmıştır.

Yurtdışı borçlanmasında yurtdışında geçen sigortalılık süreleri, yurt dışında geçen sigortalılık (çalışma) süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik süreleri ve medeni durumlarına bakılmaksızın ev kadını olarak geçen (sigortalılık haricindeki) süreler borçlanılabilmektedir. Ayrıca yurtdışı sürelerinin tamamı borçlanılabileceği gibi Türkiye’de emekli aylığı bağlanmasına yetecek kısım kadar, yani kısmi borçlanma yapılması da mümkündür.

Öncesinde borçlanma tutarı;

Borçlanma Tutarı=Borçlanılacak Gün Sayısı X Seçilen Günlük Prime Esas Kazanç Tutarı X %32

Formülüne göre hesaplanmakta idi.

Ancak, 7186 sayılı Torba Kanunla yapılan değişiklik uyarınca 01.08.2019 tarihinden itibaren yukarıda belirtilen %32 oranındaki borçlanma prim tutarı %45’e çıkarılmıştır. Dolayısıyla, yapılan değişiklik sonucunda borçlanma tutarı yaklaşık %40,6 oranında zamlanmıştır.

Bugüne kadar olan uygulamada Türkiye’de sigortalılık hizmeti varsa borçlanma talep tarihindeki en son sigortalılık (SGK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı) haline göre, sigortalılık yoksa Bağ-Kur (4/b) kapsamında geçmiş hizmet süresi olarak kabul edilmekte idi. Ancak, 7186 sayılı Torba Kanunla yapılan değişiklik uyarınca 01.08.2019 tarihinden itibaren yapılacak olan yurtdışı borçlanmalarında, en son sigortalılık statüsünün ne olduğuna bakılmaksızın

borçlandırılan yurtdışı hizmet süreleri artık 5510 sayılı Kanunun 4/1-b bendi (Bağkur) kapsamında değerlendirilecektir.

Son olarak, borçlanmayla malullük, yaşlılık veya emekli aylığı bağlanabilmesi için;

- Yurt dışında çalışılmaması ve ikamete dayalı sosyal sigorta veya sosyal yardım ödeneği alınmaması,
 - Borçlanma miktarının tamamen ödenmesi,
 - Sosyal güvenlik mevzuatı hükümlerine göre aylığa hak kazanılmış olması,
 - Emekli aylığı talebinde bulunulması,
- Şartlarının birlikte yerine getirilmesi gerekmektedir.

2.12. 5 Yılı Aşan Borç Nedeniyle Durdurulan 4/B Sigortalılık Sürelerinin Canlandırılması

5510 sayılı Kanunun, Sigortalılığın zorunlu oluşu, sona ermesi ve sosyal güvenlik sicil numarası başlıklı 92. maddesinde geçen “Kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamındaki kişilerin sigortalı ve genel sağlık sigortalısı olması, genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin ise genel sağlık sigortalısı olması zorunludur. Bu Kanunda yer alan sigorta hak ve yükümlülüklerini ortadan kaldırmak, azaltmak, vazgeçmek veya başkasına devretmek için sözleşmelere konulan hükümler geçersizdir.” hükmü doğrultusunda, 5510 sayılı Kanun, tıpkı 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu’nda olduğu gibi sigortalılıkta zorunlu ilkesini benimsemiştir. Zorunluluk ilkesi gereği sigortalı olmak, kişi açısından sadece bir hak değil, aynı zamanda kaçınılmayan bir yükümlülüktür. Diğer bir ifade ile sigortalı olup olmama konusunda kişinin iradesine bakılmamakta; kişi istemese de, belirli koşulların oluşmasıyla birlikte kendiliğinden sigortalı sayılmaktadır. Kanunun geçici 17. maddesi, sigortalılıkta zorunluluk ilkesi ile çelişen istisna olarak nitelenebilecek düzenlemeler içermektedir. Şöyle ki; Kanunun 92. maddesi, sigortalılığı zorunlu kılarken, geçici 17. maddesi ise 5 yıldan daha fazla prim borcu bulunan 4/b kapsamındaki sigortalıların hizmetlerini, borçlarını 3 Ağustos 2009 tarihine kadar ödemedikleri takdirde sonlandırmaktadır.

Türk sosyal güvenlik sisteminde sigortalılığın durdurulması son yıllarda uygulanmaya başlanmıştır. Sigortalılığın durdurulması ilk olarak 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu’na 5458 sayılı Kanun’un 13. maddesi ile eklenen ek madde 19 ile geçici 26. maddesine eklenen 14. maddesinde düzenlenmiştir. İkinci ve

son kez 5510 sayılı Kanunun geçici 17. maddesi ile düzenlenen sigortalılığın durdurulması, aynı zamanda ilk defa 1479 sayılı Kanunun ek 19. maddesi ile geçici 26. maddesindeki düzenlemelerini de ortadan kaldırmıştır.

5510 sayılı Kanunun geçici 17. maddesi “Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlarla tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, 1479 ve 2926 sayılı Kanunlara göre tescilleri yapıldığı halde, bu maddenin yürürlük tarihi itibarıyla beş yılı aşan süreye ilişkin prim borcu bulunanların, bu sürelerle ilişkin prim borçlarını, prim borçlarının ödenmesine ilişkin Kurumca çıkarılacak genel tebliğin yayımı tarihini takip eden aybaşından itibaren 6 ay içerisinde ödememeleri halinde, prim ödemesi bulunan sigortalıların daha önce ödedikleri primlerin tam olarak karşıladığı ayın sonu itibarıyla, prim ödemesi bulunmayan sigortalıların ise tescil tarihi itibarıyla sigortalılığı durdurulacağı” hüküm altına almaktadır. 5510 sayılı Kanun Gereğince Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışanlardan 5 Yılı Aşan Süreye İlişkin Prim Borcu Bulunanlar İçin Yapılacak İşlemler Hakkında Tebliğ yayınlanmış, 1 Şubat 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Tebliğ ve Kanun hükümleri doğrultusunda, 30 Nisan 2008 tarihi itibarı ile 5 yıldan fazla prim borcu bulunan 4/b kapsamındaki sigortalıların hizmetleri, sigortalının 1 Şubat 2009 ile 3 Ağustos 2009 tarihleri arasında SGK’ya yazılı olarak başvurusuyla, başvuruda bulunmayan sigortalıların ise 5 yıldan fazlaya ait prim borcunu 3 Ağustos tarihine kadar ödememeleri halinde, hizmetleri Kurumca durdurulmaktadır. Diğer bir ifade ile 3 Ağustos 2009 tarihine kadar, 30 Nisan 2008 tarihi öncesine ait 4/b kapsamında geçen sigortalılık için 5 yıldan fazla prim borcu bulunanların sigortalılıkları, talebe ve rızaya bakılmaksızın 4 Ağustos 2009 tarihinde dondurulmaktadır.

Sosyal güvenlik hukukundaki zorunluluk ilkesinin bir yansıması olarak durdurulan 4/b kapsamındaki durdurulan sigortalılık sürelerinin canlandırması mümkündür. Kanunun, sigortalılığın durdurulmasını düzenleyen geçici 17. maddesinin ikinci fıkrası, durdurulan sigortalılık sürelerinin canlandırılmasını düzenlemektedir. Kanun hükmüne göre, sigortalı ya da hak sahiplerinin, daha sonra müracaatları tarihindeki prime esas kazanç tutarı üzerinden hesaplanacak borç tutarının tamamını, borcun tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödedikleri takdirde, bu süreler sigortalılık süresi olarak değerlendirilebilecektir. Hükmün lafzından da anlaşılacağı üzere kanun koyucu geçici 17. madde kapsamında durdurulan sigortalılığın canlandırılmasını belirli

Şartlara bağlamıştır.

Geçici 17. madde kapsamında durdurulan sigortalılığı canlandırmanın ilk koşulu, sigortalı ya da hak sahibinin Kuruma yazılı olarak başvurusudur. Yazılı başvuru esnasında, asgari ücret ile asgari ücretin 6,5 katı arasında sigorta primine esas kazancın da belirtilmesi başvurunun geçerli olması için gereklidir.

Sigortalılığı tekrar kazanmanın ikinci ve son koşulu ise başvuru üzerine SGK tarafından hesaplanacak borç tutarının tamamının, borcun tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödenmesidir. Borcun, tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödenmemesi ya da eksik ödenmesi halinde, başvuru geçersiz sayılacak ve başvurunun tekrar yenilenmesi gerekecektir. Askerlik borçlanmasında olduğu gibi, ödenen prim tutarı miktarı kadar sigortalılık süresinin kazanılması mümkün değildir. Borcun tam olarak ödenmemesi, diğer bir anlatımla kısmi ödeme halinde, ödenen miktar sigortalıya iade edilecektir.

2.13. Uzman Ve Usta Öğretici Olarak Çalışanların Borçlanması

6111 sayılı Kanun ile 5510 sayılı Kanuna eklenen Geçici 31. madde hükmüne göre; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ek ders ücreti karşılığında ilgili mevzuatı çerçevesinde uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanlar, bu durumlarını milli eğitim il veya ilçe müdürlüklerince belgelendirmeleri kaydıyla, bu maddenin yürürlük tarihinden önceki bu çalışmalarından dolayı ay içinde 30 günden eksik kalan sürelerini 41. madde esaslarına göre kendileri veya hak sahipleri borçlanabilmektedir. Borçlanılan bu süreler 4/a statüsünde sigortalılık süresi sayılmaktadır.

3. SONUÇ

Emeklilik yaşını tamamlamanın uzantısı yaşlılık aylığına hak kazanmaktır. Yaşlılık aylığı, talebe bağlı haklardan olup sigortalının Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan yaşlılık aylığını mutlaka yazılı olarak talep etmesi gerekir. Emekli olabilmek için prim gün sayısını tamamlayamayanlar 5510 sayılı Kanun kapsamında hizmet borçlanması yapabilme imkânları bulunmaktadır.

Sigortalıların borçlanabileceği süreler 5510 sayılı Kanunun 41. maddesinde ve 3201 sayılı Kanunun 1. maddesinde düzenlenmiş, durdurulan 4/b sigortalılığının canlandırılması uygulamasının usul ve esaslarına ise Kanunun geçici 17. maddesinde yer verilmiştir. Bu şekilde borçlanılan süreler sigortalılıktan sayılır. Borçlanmanın yapılabilmesi için, sigortalıların

kendilerinin veya ölümü halinde hak sahiplerinin yazılı talepte bulunmaları ve talep tarihinde Kanununun 82 nci maddesine göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt (16 yaşından büyükler için geçerli brüt asgari ücret) ve üst sınırları (alt sınırın altı buçuk katı) arasında olmak üzere, kendilerince belirlenecek günlük kazancın %32'si üzerinden hesaplanacak primlerini borcun tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde ödemeleri şarttır.

KAYNAKÇA

T.C. yasalar (16.06.2006). *5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu*

Ankara : Resmi Gazete (26200 sayılı)